

УДК :376-056

Ганна Блеч,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

blechanna2@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4884-6024

Researcher ID [0-7749-2016](https://orcid.org/0-7749-2016)

HannaBlech,

candidate of Pedagogical Sciences

Senior Researcher

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка

Національної академії педагогічних наук України

вул. М. Берлінського 9, м. Київ

04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology

of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

st. 9, Berlinsky M., Kyiv, 04060, Ukraine

СОЦІАЛЬНІ ІСТОРІЇ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

SOCIAL HISTORIES AS MEANS OF SOCIALIZATION OF PRESCHOOL CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISORDERS

Анотація. Стаття присвячена одній з найбільш актуальних проблем соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах сучасних соціально-економічних змін у суспільстві. У статті аналізуються поняття «соціалізація», окреслюються її етапи, одним з яких є «соціальна адаптація», розкриваються особливості соціальної адаптації

дошкільника, види адаптації, «соціальна компетентність», висвітлюються фактори впливу на її формування. Доведено, що дитина з інтелектуальними порушеннями розвивається за умови засвоєння нею суспільного досвіду. Це стає можливим, завдяки оволодінню засобами набуття такого досвіду. У статті проаналізовано етапи навчання способів засвоєння соціального досвіду зокрема, до них належать: спільні дії дорослого та дитини; використання жестів; наслідування дій дорослого; метод «спроб і помилок»; дії за зразком; дії за словесною інструкцією, що є важливим завданням корекційно-розвивальної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями розвитку. У статті зазначається, що засвоєння нової соціальної ролі, входження в нову соціальну ситуацію може мати величезне значення для розвитку особистості дитини й подальшого покращення навичок соціальної взаємодії. Зокрема у статті, окреслено вагомість, використання соціальних історій, які допомагають дитині зрозуміти соціальні ситуації, формуючи при цьому соціальні навички та визначити правильну, адекватну поведінку. Представлено, актуальний спільний проект, набір карток «Соціальні історії» (2020 р.), інструмент соціального навчання, який можуть використовувати як педагоги, психологи, так і батьки для навчання дітей. Представлений набір карток «Соціальні історії» репрезентує один з ефективних прийомів, що застосовуються в практиці роботи з дітьми, в тому числі і з дітьми з інтелектуальними порушеннями з метою розвитку у них навичок соціальної взаємодії, комунікації, освоєння ними соціальних норм і правил поведінки.

Автором представлено алгоритмічні кроки та практичні рекомендації щодо використання набору карток «Соціальні історії». Акцентується увага на перспективі подальшого дослідження з окресленої проблематики.

Abstract. The article is devoted to one of the most pressing problems of socialization of children with special educational needs in the context of modern socio-economic changes in society. The article analyzes the concept of "socialization", outlines its stages, one of which is "social adaptation", reveals the features of social adaptation of preschoolers, types of adaptation, "social competence", highlights the factors influencing its formation. It is proved that a child with intellectual disabilities develops under the condition of mastering social experience. This becomes possible due to mastering the means of gaining such experience. The article analyzes the stages of learning ways to learn social experience, in particular, they include: joint actions of an adult and a child; use of gestures; imitation of adult actions; trial and error method; sample actions; actions according to verbal instruction, which is an important task of correctional and developmental work with children with intellectual disabilities. The article notes that mastering a new social role, entering a new social situation can be of great importance for the development of the child's personality and further improvement of social interaction skills. In particular, the article outlines the importance of using social stories that help the child understand social situations, while forming social skills and determine the correct, adequate behavior. A topical

joint project, a set of cards "Social Stories" (2020), a tool for social learning, which can be used by teachers, psychologists and parents to teach children. The presented set of cards "Social Stories" represents one of the effective techniques used in the practice of working with children, including children with intellectual disabilities in order to develop their skills of social interaction, communication, learning social norms and rules of conduct.

The author presents algorithmic steps and practical recommendations for the use of a set of cards "Social Stories". Emphasis is placed on the prospects of further research on the outlined issues.

Ключові слова: Діти з порушеннями інтелектуального розвитку; соціалізація; соціальна адаптація; соціальні історії.

Keywords: Children with intellectual disabilities; socialization; social adaptation; social stories.

Актуальність дослідження. Одним із пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти у наш час, який прописано у Законі України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», є сприяння у реалізації прав на рівний доступ до якісної освіти. У Концепції Нової української школи наголошено на тому, що кожна дитина, незалежно від її можливостей, має право на успіх у житті, максимальне розкриття власних здібностей, яке може запропонувати якісна освіта. Тому забезпечення оптимальних умов навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами є важливим завданням сьогодення. Особливо важливим постає питання підтримки дітей з особливими освітніми потребами, забезпечення рівних з іншими дітьми, можливостей і умов отримання ними якісної освіти, соціалізації й інтеграції в колектив [2;3].

В сучасних умовах реформування системи освіти в Україні соціально-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями є одним з найважливіших завдань спеціальної освіти, адже мусить забезпечити комплексну педагогічну підтримку та допомогу таким дітям у процесі їх розвитку, корекції порушень і здобуття освіти відповідного рівня з метою соціалізації – входження в суспільство на рівних правах з іншими.

Внаслідок особливостей, пов'язаних зі станом здоров'я, психіки, стану аналізаторів, нервової системи, діти з інтелектуальними порушеннями є надзвичайно уразливі щодо впливів з боку як макро, так і мікросоціуму. Їм набагато складніше пристосуватися до умов суспільства, побудувати стратегію і тактику власного життєвого шляху, оволодіти навіть нескладними знаннями, уміннями, навичками. Відтак, суттєвою можливістю покращення навичок соціальної взаємодії сприяє у роботі використання метода соціальних історій.

Метою статті є висвітлення актуальних питань соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями, її етапів та засобів збагачення соціального досвіду, навчання дитини прийнятним способам соціальної поведінки, інструментом якого є соціальні історії.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розкриття тематики були використані методи пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення дослідженого матеріалу.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень дозволяє стверджувати, що проблема соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями розвитку перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних учених: В. Андрущенко, 2004; М. Ярмаченка, 1960; Г. Андрєєвої, 1996; В. Бондаря, 2005; Т. Ілляшенко, 2015; Хохліної, 2009; І. Тат'янчикової, 2014; І. Гладченко, М. Сурпуна, А.Висоцької, 2014.

Соціалізація це – складний тривалий процес включення дитини до системи соціальних зв'язків та відносин, її активної взаємодії з оточенням, у результаті якої вона засвоює зразки поведінки, соціальні норми і цінності необхідні для успішної життєдіяльності в суспільстві.

Процес соціалізації поділяється на етапи, одним з яких є соціальна адаптація.

Соціальна адаптація – це процес пристосування людини до умов життєдіяльності, до рольових функцій та норм поведінки, до форм соціальної взаємодії, що склалися у спільноті, до якої інтегрується індивід.

Термін «*адаптація*» [від лат. *adaptatio* – пристосування] є комплексним явищем соціального буття особистості, універсальною властивістю людини, яка забезпечує засвоєння нею соціально корисних стандартів поведінки, ціннісних орієнтацій, гармонізацію взаємозв'язків з новим соціальним середовищем.

Ряд науковців (Д. Андреева, В. Казначеев, О. Кононко, В. Слюсаренко, А.Фурман) розглядає соціальну адаптацію як специфічну форму соціальної активності, пов'язаної зі входженням та приведенням об'єктивних і суб'єктивних особливостей особистості у відповідність до нових соціальних умов. Розробники Базового компонента дошкільної освіти розглядають соціальну адаптацію як інтегральний показник здатності дитини виконувати належні біологічні, психологічні функції та соціальні ролі у колективі. На думку О. Кононко, соціальна адаптація є першою з трьох фаз соціального становлення особистості дошкільника (адаптація, індивідуалізація, інтеграція) і передбачає засвоєння норм тієї соціальної спільноти, до якої він належить. Особливостями соціальної адаптації дошкільника автор вважає: усвідомлення ним себе суб'єктом діяльності; бажання бути включеним у нове оточення; орієнтація на суспільні функції людей, норми, сенс їхньої поведінки та діяльності; суб'єктивне ставлення до соціальних цінностей, розуміння своєї належності до дитячого колективу; прагнення до розширення соціальних контактів; прихильне ставлення до одних груп дітей та відмова від спілкування з іншими [5].

Т. Поніманська акцентує увагу на необхідності збагачувати соціальний досвід дитини в період входження у нові умови буття за такими складовими: уміння орієнтуватися у світі людей (рідні, близькі, знайомі,

незнайомі; люди різної статі, віку, роду занять); здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; вміння поважати інших, допомагати; обирати відповідні форми й способи спілкування та діяльності [9;10].

В ролі основного механізму соціалізації визначають пристосування. Більшість дослідників стверджують, що адаптацію можна розглядати як складову соціалізації і як її механізм. Тому розрізняється два види адаптації – психо-фізіологічна та соціально-психологічна, що перебувають у взаємозв'язку.

При цьому соціально-психологічна адаптація являє собою оволодіння особистістю ролі під час входження в нову соціальну ситуацію, це – конкретний процес соціалізації. Адаптація є лише одним з елементів соціалізації поряд з іншим, не менш важливим, – активністю особистості, її творчим вибірковим ставленням до середовища, активним відтворенням соціального досвіду, перетворенням наявних соціальних умов і форм. Отже, соціалізація постає як єдність адаптації та активності особистості: засвоєння норм і цінностей соціального середовища відбувається у взаємозалежності і взаємозв'язку з активністю індивіда.

Результати дослідження. Специфіка соціальної адаптації дітей з інтелектуальними порушеннями стає зрозумілою, якщо розглядати її з урахуванням особливостей, які є невід'ємними показниками цього типу дизонтогенезу. Зокрема, необхідно говорити про особливості знань і уявлень таких дітей щодо навколишнього середовища та їхнього місця й ролі в ньому, про характер їхньої діяльності та про взаємодію з дорослими й однолітками, про особливості сімейної соціалізації тощо. Крім того, вже на рівні особистісних характеристик – самооцінки й рівні домагань – є передумови для формування емоційного дисбалансу та виникнення труднощів в організації поведінки й діяльності, в оволодінні й реалізації соціального досвіду.

Соціальна адаптація дітей з інтелектуальними порушеннями до умов соціального середовища має багатofункціональний характер.

По-перше, адаптація є засобом оптимізації відносин дитини з відносно широким соціальним довкіллям, у якому з'являється дитяче співтовариство та спілкування в системі «дитина-дитина», «дитина-дорослий». По-друге, через адаптацію відбувається формування соціальної сутності дитини. По-третє, соціальна адаптація – це дієва складова певної успішної соціалізації дитини в суспільстві.

Збагачення соціального досвіду сприяє формуванню соціальної компетентності, яка означає складне полікомпонентне утворення особистості, її інтегральну якість, що складається з цілого комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних особливостей та виявляється в соціальній активності й гуманістичній спрямованості.

У працях Л.С. Виготського, О.М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна розкрито соціальну зумовленість психіки людини, висунуто положення про те, що особистість формується в контексті діяльності і не є пасивним продуктом соціального середовища. Діяльність є умовою та засобом, що забезпечує дитині можливість активно пізнавати навколишній світ і самому ставати частиною цього світу; засвоювати знання, виражати своє відношення до засвоєного, набувати практичних навиків взаємодії з навколишнім світом. Розглянемо діяльність як важливу умову залучення дитини до соціальної дійсності. Діяльність, особлива спільна, є свого роду школою передачі соціального досвіду. Дитина бачить і розуміє, як взаємодіють між собою люди, які правила і норми роблять цю взаємодію найбільш сприятливою. Дитина має можливість спостерігати за дорослими та однолітками в природних умовах. В діяльності забезпечуються умови для формування особистих якостей, опанування вміння проявляти своє відношення до дійсності. Ці характеристики можуть реалізуватися за умов, що соціалізації сприяє діяльність, яка специфічна для кожного періоду розвитку дитини. Для

дитини-дошкільника це – гра.

Відомо, що виділяти й моделювати соціальні стосунки за допомогою ролей, ігрових дій, ігрових предметів дозволяє гра. На думку Д. Ельконіна, сюжетно-рольова гра й виникає тільки на певному етапі історичного розвитку суспільства, як особливий інститут соціалізації, що дозволяє дитині здійснити орієнтування в системі соціальних і міжособистісних стосунків, виділити мету, завдання й зміст людської діяльності. Формуючи у дитини з інтелектуальними порушеннями соціальні навички, уміння й соціальні ролі, необхідно досягати її позитивного ставлення до їхнього засвоєння. Як відомо, цим дітям властиві: емоційні порушення (часта зміна настроїв); відсутність ініціативи й самостійності; діти із труднощами переключаються на іншу діяльність; діють за стереотипом, за штампами; легко піддаються навіюванню, або чинять опір всьому новому. Тому потрібно створювати ігрові ситуації, що стимулюють їхнє мовлення, створювати доброзичливу взаємодію, що сприяє формуванню навичок міжособистісного спілкування, які надалі допомагають дитині входити в соціум. Дитина з інтелектуальними порушеннями розвивається за умови засвоєння нею суспільного досвіду. Це стає можливим, коли вона володіє засобами набуття такого досвіду, зокрема, до них належать:

- спільні дії дорослого та дитини;
- використання жестів, особливо вказівного («жестова інструкція»);
- наслідування дій дорослого;
- пошукові способи орієнтування – метод «спроб і помилок»;
- дії за зразком;
- дії за словесною (мовленнєвою) інструкцією.

Засвоєння нової соціальної ролі може мати величезне значення для розвитку або зміни особистості дитини й подальшого перебування в соціумі. Чим більше соціальних ролей здатна відтворити людина, тим більш

пристосованою до життя вона є. Таким чином, процес розвитку особистості часто виступає як динаміка засвоєння соціальних ролей.

Отже, навчання способів засвоєння суспільного досвіду є важливим завданням корекційно-розвивальної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями розвитку. О. Кочерга запропонував здійснювати таку роботу поетапно [6].

Перший етап – навчання спільних дій дорослих з дитиною та створення у дитини позитивного ставлення до цих дій. Він передбачає тактильний контакт з дитиною у поєднанні з лагідною поведінкою. При цьому має зберігатися вимогливість і наполегливість дорослого у доланні негативного ставлення дитини до спільних дій. Так наприклад, для цього можна використовувати кидання яскравого м'яча у корзину. Ця дія, як правило, викликає у дитини радість, позитивні емоції. Спочатку м'яч кидає дорослий, привертаючи увагу до результату дії плесканням у долоні, радістю. Надалі участь дитини у виконанні дії потрібно збільшувати, а дорослого зменшувати.

Другий етап – включення у спілкування дорослого та дитини жестів, особливо вказівного, який спрямовує увагу дитини на предмет. Дитина з інтелектуальними порушеннями без спеціального навчання незавжди використовує такий жест.

Третій етап – навчання наслідування – спочатку рухів, потім – дій з предметами. При навчанні наслідування основним допоміжним засобом є спільні дії дорослого та дитини. Допоміжним засобом при опануванні наслідування дій з предметами є вказівний жест.

Четвертий етап – формування пошукових способів орієнтування. При виконанні нових завдань з іграшками дитина найчастіше використовує дії силою чи хаотичні дії. Вона не користується спробами – пошуковими способами орієнтування у завданні: не відкидає помилкові варіанти дій, а повторює їх, не фіксуючи увагу на правильних варіантах, які призводять до

позитивних результатів. У процесі виховання дитини з інтелектуальними порушеннями важливо домагатися того, щоб діти навчалися фіксувати правильні дії й відкидати помилкові і, таким чином, опановували спосіб спроб та помилок у засвоєнні суспільного досвіду.

П'ятий етап – навчання дій за зразком. Зразок, на відміну від наслідування, подається дитині у готовому вигляді, і дитина має відтворити його, не дивлячись яким чином він створювався дорослим. Перед дитиною постає досить складне завдання: проаналізувати зразок, розкласти на елементи та подумки відтворити послідовність дій чи рухів [5, с. 56]. Навчання аналізу слід починати з наслідування. Наприклад, дитина складає будиночок з кубиків на основі наслідування дій дорослого. Після цього вона може побудувати будиночок вже за зразком. Якщо дитина припускається помилок, можна використати жести, щоб вказати на неточності. Якщо виявиться і цього недостатньо, то необхідно повернутися до спільних дій дорослого і дитини. Тобто, якщо дитина виконує завдання на основі використання певного способу засвоєння суспільного досвіду, то, за наявності у неї труднощів, у пригоді має стати звернення до більш простих способів, які засвоювалися на попередніх етапах. Це стосується і шостого етапу та відповідного йому способу засвоєння суспільного досвіду – навчання діяти за словесною інструкцією. Слово має включатися у процес опанування кожного із названих способів, починаючи з встановлення емоційного контакту між дорослим і дитиною, виконання й навчання спільних дій. Спочатку слово, яке вимовляється з певною інтонацією, використовується для привертання уваги дитини, створення емоційного поля. Воно має використовуватися і як сигнал до дії чи її припинення, фіксувати успіх дитини. Надалі словом визначається установка дитини на спосіб дії («дай такий», «візьми такий», «зроби так») та фіксування її результату («Ти поставила синій кубик на червоний», «Ти намалювала ляльку: голову зверху, з боків –ручки» тощо). Надалі у слові необхідно фіксувати і результати

орієнтовних дій – спроб та помилок: «Ти спробував проштовхнути кубик в отвір, і він попав у коробочку». Таким чином, слово має супроводжувати дії дитини, виконання нею завдань. Спочатку це робить дорослий, потім дитина. Так само здійснюється і «фіксувальне» мовлення: спочатку дорослий розповідає про те, що робив він чи дитина. Потім дорослий допомагає дитині прозвітувати, ставлячи запитання: «Що ти зробив спочатку?», «Що ти робив потім?». Наприклад, дівчинка каже, що вона дістала ляльку з шафи, а потім стала грати. Мама запитує її: «Як ти її дістала?» Якщо дівчинка відповідає, що вона залізла на великий стілець і дістала ляльку, то мама запитує, чи одразу вона взяла великий стілець. Дівчинка розповідає, що ляльку не можна було дістати. Тоді вона взяла великий стілець і дістала. Такий послідовний звіт дитини про виконані дії є передумовою подальшого самостійного планування своїх дій у знайомих ситуаціях. Але планувати свої дії дитині допомагає дорослий. Наприклад, він запитує, що дитина буде будувати, з чого та ін. Опанування дитиною способів засвоєння суспільного досвіду, а саме спільних дій, наслідування, спроб, дій за зразком і словом – необхідна умова її розвитку і підготовки до навчання в освітньому закладі. Розвиток дитини з інтелектуальними порушеннями потребує проведення такої роботи, яка сприяла становленню особистості, що житиме у суспільстві, формуванню у неї соціально значущих особистісних якостей на основі засвоєння суспільних норм та досвіду правильної поведінки.

Отже, важливим напрямом роботи закладу має стати збагачення соціального досвіду дитини. Він має складатися з:

- орієнтовної діяльності (дійового пошуку і знаходження орієнтирів, установлення зв'язків та найпростіших залежностей, визначення власного місця у предметному та людському оточенні);
- пристосування (звикання, адаптація до нових умов життя, до незвичайних вимог соціуму та своїх потреб);
- перетворення (корисний, доцільний, оптимальний вплив на навколишні

предмети, людей, саму себе).

Отже, формування та збагачення соціального досвіду дитини розглядається як один з головних напрямків особистісного її становлення.

Процес входження в нову соціальну ситуацію є важливим та складним етапом. У зв'язку з дефіцитом соціальних навичок для дітей з інтелектуальними порушеннями цей період характеризується особливими труднощами. Популярна стратегія вирішення цих проблем – використання соціальних історій, які допомагають дитині зрозуміти соціальні ситуації, формуючи при цьому соціальні навички та визначити правильну, адекватну поведінку.

Соціальні історії – це інструмент соціального навчання, який можуть використовувати як батьки, так і педагоги для навчання дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інтелектуальними порушеннями розвитку. Написання соціальної історії починається зі збирання інформації, виявлення актуальної теми для навчання та розробки персоналізованого тексту та ілюстрації.

Процес входження в нову соціальну ситуацію є важливим та складним етапом. У зв'язку з дефіцитом соціальних навичок для дітей з інтелектуальними порушеннями цей період характеризується особливими труднощами. Метод соціальних історій надає можливості покращення навичок соціальної взаємодії. Метод «соціальні історії» запропоновано та описано Керол Грей, як спосіб пояснення та навчання дитини прийнятним способам соціальної поведінки [4]. Соціальні історії доступно та наочно дають відповіді дитині, як слід взаємодіяти з іншими дітьми, дорослими, як поводитися в громадських місцях тощо. Зазвичай соціальна історія супроводжується наочним матеріалом: фото, малюнки, чи символічні зображення. Вибір типу ілюстрацій залежить від віку, особливостей розвитку конкретної дитини, для якої створюється соціальна історія.

Для створення соціальної історії рекомендують дотримуватись такого алгоритму:

- 1) Мета з якої створюється соціальна історія;
- 2) Зміст соціальної історії;
- 3) Наочне оформлення історії(малюнки,фотографії);
- 4) Інформативність зображень і тексту.

Соціальна історія – це короткий опис певної ситуації, події, або діяльності, що включає інформацію про те, чого можна очікувати в такій ситуації, та які наслідки можна очікувати в залежності від обраної поведінки. Соціальні історії допомагають зрозуміти дорослому, що дитина може бачити чи переживати в якомусь конкретному випадку. Також допоможуть навчити дитину правильній поведінці в ситуаціях в яких дитина обов'язково опиняється.

Наразі, *колективом співробітників відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка* спільно з *видавництвом «Ранок»* готується до випуску спільний проект, набір карток «Соціальні історії», інструмент соціального навчання, який можуть використовувати як педагоги, психологи, так і батьки для навчання дітей.

Представлений набір карток «Соціальні історії» репрезентує один з ефективних прийомів, що застосовуються в практиці роботи з дітьми, в тому числі і з дітьми з особливими освітніми потребами з метою розвитку у них навичок соціальної взаємодії, комунікації, освоєння ними соціальних норм і правил поведінки.

Комплект соціальних історій допоможе навчити дитину правильній поведінці у конкретній ситуації шляхом моделювання за допомогою поданих матеріалів. Набір містить картки для розвитку соціальних навичок (перебування в школі, похід на дитячий майданчик, похід до магазину, похід

до стоматолога, похід до перукарні, похід у кафе, візит гостей, відпочинок на пляж)(Рис.1.) та картки для формування поведінкової стратегії (коли занадто голосно, коли я захворів,коли я серджусь, коли я в школі, як поводитися з тваринами, як поводитися із незнайомцями, коли я граюся з іншими дітьми, як не порушувати особистий простір інших людей) (Рис.2.).

Рис.1. Картка для розвитку соціальних навичок

Рис.2. Картка для формування поведінкової стратегії

Даний набір карток може використовуватися для дітей від 3 років як педагогами в умовах дошкільного, загальноосвітнього закладів, інклюзивно-ресурсного центра, навчально-реабілітаційного центра та батьками вдома. Тривалість роботи з однією історією залежить від індивідуальних потреб та можливостей дитини.

Використання карток в навчальній та ігровій діяльності під час роботи з дитиною допоможе:

- ознайомити та навчити правильній поведінці в нових незнайомих соціальних ситуаціях;
- розвивати соціальні навички (шляхом наочного пояснення, що очікує дитину в певній соціальній ситуації та як правильно себе поводити в громадських місцях);
- формувати адекватну поведінкову стратегію;

- тренувати вміння розрізняти та правильно реагувати на різні почуття (злість, страх, тривожність);

- розвивати зв'язне мовлення.

Представлений матеріал здатний вичерпно, наочно та послідовно супроводити дитину через ту ситуацію, яка поки що важко піддається до самостійного виконання або викликає певний супротив та негативну реакцію.

Соціальні історії представлені таким чином, що дитина здатна зв'язати їх з позитивною, адекватною поведінкою. Позитивні методи допомагають справлятися з негативними емоціями і краще сприймати нові ситуації і дії.

Розглядати і читати соціальні історії можна в різний час дня. Найбільш зручно, якщо вони будуть лежати в доступному для дитини місці. Тоді вона зможе попросити дорослого про читання не тільки усно, але самостійно взяти папку або принести її в руки (якщо дитина не говорить). Гортаючи матеріал, дитина швидко вчиться самостійно обирати актуальну в даний момент історію.

Адекватна соціальна поведінка пояснюється дитині за допомогою планшета, відповідей на питання про те як взаємодіяти з іншими людьми (що робити можна, що робити не можна). Використовуючи планшет з набору та різні картинки можна відпрацювати бажану та небажану поведінку дитини у конкретній ситуації.

Правила роботи із соціальними історіями:

1. Ознайомте дитину зі змістом історії за картинкою .
2. Проговоріть послідовність зображених картинок та можливих дій.
3. Запропонуйте дитині самостійно проговорити (викласти) історію за допомогою різних картинок.
4. За допомогою планшета відпрацюйте дії «можна» -« не можна».
5. Пропонуйте дитині соціальні історії в той час, коли вона спокійна.
6. Використовуйте доступну для дитини мову.
7. Переглядайте історію так часто, як необхідно дитині.

8. Зберігайте позитивне і терпляче ставлення, коли переглядаєте або обговорюєте соціальну історію з дитиною.

9. Давайте тільки одну історію за один раз. Переконайтеся, що дитина не перевантажена інформацією.

Ефективність і універсальність метода «Соціальні історії» дає можливість вирішувати як соціальні, так і комунікативні завдання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже позитивним результатом соціалізації дитини є її соціальна компетентність. Соціальна компетентність – це інтегральна якість особистості, яка передбачає оволодіння певною системою знань, формування умінь і навичок взаємодії в соціумі та здатності оцінювати свої дії та вчинки. На нашу думку, саме сформованість соціальної компетентності має виступати результатом соціально-педагогічного супроводу дитини з інтелектуальними порушеннями, який спрямовано на підтримку дитини в системі соціальних відносин, на збагачення соціального досвіду, на спільну діяльність навчання новим моделям взаємодії з собою та світом, на подолання труднощів соціалізації. Саме, метод соціальних історій надає можливості покращення навичок соціальної взаємодії у системі відносин «дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «дитина в соціумі», «дитина в природньому доквіллі». Актуальним є подальший науковий пошук інструментів соціального навчання, який може бути спрямований на розширення тематичних груп, варіативності наочного матеріалу для створення та оформлення соціальних історій, удосконалення практичного досвіду впровадження цього метода, який сприяє вирішенню життєвих пізнавальних і практичних завдань, передбачаючи використання ігрових ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладченко, І.В., & Супрун, М.О., & Висоцька, А.М. (2014) *Соціалізація дитини з обмеженими розумовими можливостями в сучасному освітньому вимірі.*

- Навчально-методичний посібник*. Київ: Інститут спеціальної педагогіки. [Режим доступу \[http://www.ispukr.org\]](http://www.ispukr.org)
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
  3. *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України*. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
  4. Керол Грей (2016) *Социальные истории: Инновационная методика для развития социальной компетентности у детей с аутизмом*: Рама Паблшин
  5. Кононко, О.Л. (1998) *Соціально-емоційний розвиток особистості*. Київ: Освіта
  6. Кочерга, О.В. (2012) *Психофізіологія дітей з особливими потребами*. Київ. Редакції газет з дошкільної та початкової освіти
  7. Кузьменко, О. В. (1995) *Адаптація. Дошкільне виховання*. № 8.
  8. Курінна, С.М. (2004) *Особенности социализации детей 6-7 років в різних умовах життєдіяльності*. Вихователь-методист. № 4.
  9. Поніманська, Т.І. (1999) *Людина і я. Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини*. Дошкільне виховання. № 8.
  10. Поніманська, Т.І. (1998) *Основи дошкільної педагогіки* : Навч. Посібник. Київ: Абрис
  11. Тат'яничкова, І.В. (2017) *Соціалізація дитини з вадами розвитку: теорія, досвід, технології*. (Монографія). Слов'янськ : Вид-во Б.І. Маторіна

REFERENCES

1. Hladchenko, I.V., & Suprun, M.O., & Vysotska, A.M. (2014) *Sotsializatsiia dytyny z obmezhenymy rozumovymy mozhlyvostiamy v suchasnomu osvithnomu vymiri* [Socialization of a child with mental disabilities in the modern educational dimension]. *Navchalno-metodychnyi posibnyk*. Kyiv: Instytut spetsialnoi pedahohiky. Rezhym dostupu [http://www.ispukr.org] [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine "On Education"] vid 05.09.2017 № 2145-VIII [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:<https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> [in Ukrainian].
3. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary education reform]. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. – 2016 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
4. Kerol Grej (2016) *Social'nye istorii: Innovacionnaja metodika dlja razvitija social'noj kompetentnosti u detej s autizmom* [Social Stories: An Innovative Technique for Developing Social Competence in Children with Autism]: Rama Pablishin [in Russian].
5. Kononko, O.L. (1998) *Sotsialno-emotsiyni rozvytok osobystosti* [Socio-emotional development of personality]. Kyiv: Osvita [in Ukrainian].

6. Kocherha, O.V. (2012) Psykhofiziolohiia ditei z osoblyvymy potrebamy [Psychophysiology of children with special needs]. Kyiv. Redaktsii hazet z doshkilnoi ta pochatkovoii osvity [in Ukrainian].
7. Kuzmenko, O. V. (1995) Adaptatsiia [Adaptation]. Doshkilne vykhovannia. № 8 [in Ukrainian].
8. Kurinna, S.M. (2004) Osoblyvosti sotsializatsii ditei 6-7 rokiv v riznykh umovakh zhyttiediialnosti [Features of socialization of children 6-7 years in different living conditions]. Vychovatel-metodyst. № 4 [in Ukrainian].
9. Ponimanska, T.I. (1999) Liudyna i ya. Svit doroslykh yak chynnyk sotsializatsii osobystosti dytyny [Man and me. The world of adults as a factor in the socialization of the child's personality]. Doshkilne vykhovannia. № 8 [in Ukrainian].
10. Ponimanska, T.I. (1998) Osnovy doshkilnoi pedahohiky [Fundamentals of preschool pedagogy]: Navch. Posibnyk. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
11. Tatiachykova, I.V. (2017) Sotsializatsiia dytyny z vadamy rozvytku: teoriia, dosvid, tekhnolohii [Socialization of a child with developmental disabilities: theory, experience, technology] (Monohrafiia). Sloviansk : Vyd-vo B.I. Matorina [in Ukrainian].